

Міністерство освіти і науки України
Харківський обласний відділ Українського географічного товариства
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Університет Жирони (Іспанія)
Університет Орадя (Румунія)
Могилівський державний університет ім. А.О. Кулешова (Білорусь)
Харківська обласна станція юних туристів

РЕГІОН - 2017:

СТРАТЕГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(м. Харків, 19 – 20 вересня 2017 р.)

Харків
2017

Редакційна колегія: **В.С. Бакіров**, д. соц. н., проф., акад. НАН України (голова редакційної колегії), **Л.М. Немець**, д. геогр. н., проф. (заступник голови редакційної колегії), **М.О. Барановський**, д. геогр. н., проф., **А.П. Голіков**, д. геогр. н., проф., **Н.В. Гусєва**, к. геогр. н., доц., **Ю.І. Кандиба**, к. геогр. н., доц., **Л.В. Ключко**, к. геогр. н., доц., **С.В. Костріков**, д. геогр. н., проф., **К.В. Мезенцев**, д. геогр. н., проф., **К.А. Немець**, д. геогр. н., проф., **Я.Б. Олійник**, д. екон. н., проф., акад. АПН України, **І.О. Пилипенко**, д. геогр. н., доц., **Г.П. Підгрушний**, д. геогр. н., ст. наук. співроб., **К.Ю. Сегіда**, к. геогр. н., доц., **Дж.В. Субірос**, PhD, доц., **Ч. Морар**, PhD, доц., **М. Джентільє**, PhD, доц.

Адреса редакційної колегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, к. 3-62, тел. 8(057) 707-52-74, e-mail: konfregion@ukr.net.

Затверджено до друку рішенням вченої ради факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (протокол № 13 від 28.08.2017 р.).

Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 19 – 20 вересня 2017 р.). – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. – 216 с.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

Матеріали пройшли внутрішнє рецензування.

ISBN 978-966-285-435-0

© Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, оформлення, 2017

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.Г.Мельник, А.В.Федоренко

irgenmaks@gmail.com; fedorenko010581@gmail.com

*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Старобільськ, Україна*

Хімічна промисловість – одна з найскладніших галузей матеріальної сфери, яка відрізняється від інших великою кількістю підгалузей, високим рівнем науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і величезними капітальними витратами. Ця галузь набуває все більшого значення у процесі вирішення глобальних проблем сучасності: продовольчої, екологічної, енергозбереження, охорони здоров'я тощо[1, с. 1]. Отже, важливість розвитку в Україні цієї галузі є беззаперечною і потребує уваги науковців.

Далеко не всі регіони мають потенціал для розвитку хімічних виробництв, то ж хімічна промисловість має чітко окреслені регіони територіальної концентрації. Одним з них є Луганська область.

Метою нашого дослідження стало вивчення сучасного стану та проблем розвитку хімічної промисловості в Луганській області, що дозволить, на нашу думку, сформулювати уявлення про типові проблеми цієї галузі в Україні.

Хімічна промисловість Луганщини є складовою національного промислового комплексу, який залишається провідним системоутворюючим сектором української економіки. Після початку війни на Донбасі (2014 р.) область виявилась розділеною так званою лінією розмежування на 2 частини. На підконтрольній Україні частині залишилась незначна частка промислових підприємств колись потужного регіонального промислового комплексу. Кількість активних промислових підприємств в області станом на 01.11.2016 р. склала 723, з них: 49 підприємств добувної промисловості, 597 – переробної промисловості. На відміну від інших галузей регіонального промислового комплексу, хімічна промисловість майже повністю зосереджена на підконтрольній Україні частині області, у межах Сєвєродонецько-Лисичансько-Рубіжанського промислового вузла. Хімічна галузь відіграє важливу роль в економіці Луганщини, оскільки робить вагомий внесок в обласний бюджет, забезпечує робочими місцями чималу кількість мешканців міст, підтримує функціонування сфери ділових послуг (у т.ч. професійної науки та освіти), деяких об'єктів виробничої інфраструктури. На виробництво хімічної продукції та хімічних речовин, іншої неметалевої мінеральної продукції, фармацевтичних препаратів у 2015 р. припадало близько 9% від обсягу реалізованої промислової продукції в Луганській області. Разом з тим, з функціонуванням хімічної галузі пов'язані численні екологічні проблеми – забруднення атмосферного повітря, вод

р. Сіверський Донець, накопичення різних видів небезпечних відходів та ін., а в соціальній сфері – проблеми зайнятості, заборгованості із заробітної плати, погіршення стану здоров'я працівників тощо.

Підприємства хімічної промисловості Луганської області є виробниками різноманітної продукції – синтетичного аміаку, сірчаної кислоти, синтетичних смол, азотних добрив, пластмас у первинних формах, фарб і лаків (на основі полімерів), мийних засобів та засобів для чищення, трубок і шлангів з полімерів, фармацевтичних препаратів тощо. Промисловий вузол Северодонецьк – Лисичанськ – Рубіжне є місцем концентрації таких великих структуроутворюючих підприємств як: ПрАТ «Северодонецьке об'єднання «Азот», ПАТ «Об'єднання «Склопластик», ПрАТ «ЛиНІК», ТОВ «НВП Лисичанський гумотехнічний завод», ПАТ «Лисичанський склозавод «Пролетарій», ТОВ «Лайон», ТОВ «Рубіжанський Краситель», Рубіжанський казенний хімічний завод «Зоря», ТОВ «Рубіжанський трубний завод», ПАТ «Рідкісні гази», ТОВ НВФ «Мікрохім» (продукція – лікарські препарати та ліки), ВКФ ТОВ «ТАНА» (виробник композиційних полімерних матеріалів) та ін. Більшість підприємств працюють не на повну потужність, деякі – тимчасово не активні (наприклад, ТОВ «НВП Лисичанський гумотехнічний завод»), їх виробничі приміщення і лабораторії використовуються неефективно, часті простої супроводжуються тимчасовою незайнятістю та вивільненням значної частини працівників. Найскладніша ситуація склалася в м. Лисичанську (майже всі підприємства не працюють), найкраща – у м. Рубіжному.

Сучасний стан підприємств хімічної промисловості, її проблеми формуються під впливом декількох груп чинників: *політичні* (військово-політичний конфлікт на Сході, різке охолодження відносин з РФ); *економічні* (згортання співпраці та торгівлі з РФ, залежність від імпорту енергоносіїв, маніпуляції з цінами на газ, який є ключовим чинником у конкурентоспроможності продукції Северодонецького «Азоту», несприятлива кон'юнктура на ринку окремих видів хімічної продукції.); *євроінтеграційні* (стандартизація та сертифікація продукції на відповідність міжнародним стандартам якості, відповідність жорстким вимогам до умов транспортування хімічної продукції), *екологічні*.

Ключовою проблемою є монополізація приватними структурами окремих секторів і ринків. Так, наприклад, майже вся азотна підгалузь України контролюється холдингом «OstChemGroup» (азотна підгалузь на Луганщині представлена ПрАТ Северодонецьке об'єднання «Азот»). Як зауважує Г.З. Шевцова, «консолідація активів і формування потужних вертикально інтегрованих структур є сучасним світовим трендом розвитку хімічної промисловості. Проте зі зміною суспільно-політичної ситуації в Україні неминуче відбувається і зміна умов і конфігурації бізнес-середовища. Отже, минулі ключові переваги тепер перетворюються на значні загрози для системоутворюючих підприємств галузі» [2, с. 146]. Невідповідність інтересів крупних капіталістичних компаній, з одного боку, та територій, на які поширюється їх вплив, з іншого, породжує соціально-економічні потрясіння для регіонів, як-то: безробіття, борги із заробітної плати, функціонування інфраструктурних об'єктів. 3 березня 2017 р.

повністю зупинилось Северодонецьке об'єднання «Азот», від якого залежить життєдіяльність найбільшого на півночі Луганщині монопромислового міста. Невирішеність ситуації з підприємством загрожує соціальним вибухом.

Діяльність підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості залежить і від техніко-економічних факторів. Для більшості підприємств Луганської області характерні висока зношеність основних фондів та дефіцит внутрішньої сировинно-енергетичної бази. У 2014–2017 рр. Луганська область не мала стабільного та надійного енергопостачання, оскільки не була підключена до єдиної енергосистеми України, залишаючись тривалий час «енергетичним островом». Єдина ТЕС – Луганська (м. Щастя) – працювала з перебоями.

Регіон традиційно має високий науково-технічний і освітній потенціал, який недостатньо задіяний в інноваційному розвитку техніко-технологічної бази виробників хімічної продукції. Разом з тим, конкурентні можливості підприємств залежать напряду від розробки нових видів продукції та розширення її номенклатури. Простої в роботі підприємств зумовили негативні явища міграційного відпливу (особливо до Російської Федерації) висококваліфікованих і досвідчених працівників гостродефіцитних «хімічних» спеціальностей з подальшим працевлаштуванням трудових мігрантів на подібних підприємствах інших країн.

Таким чином, стабільне та ефективне функціонування хімічної промисловості потребує партнерських відносин держави, бізнесу, місцевих громад, належного фінансування наукових розробок у галузі хімічної та нафтохімічної промисловості – одному з найбільш наукоємних секторів економіки, забезпечення безперервної та надійної роботи об'єктів виробничої інфраструктури, розв'язання на державному рівні політичного питання ціни на енергоносії, розробки для хімічної промисловості України євроінтеграційної стратегії.

Список використаних джерел. 1. Гладких Д.Є. Трансформація світового ринку хімічної продукції в умовах глобальної кризи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини / Д.Є. Гладких. – Вінниця, 2016. – 23 с. 2. Шевцова Г.З. Розвиток підприємств хімічної промисловості України: сучасні тренди і напрями модернізації / Г.З. Шевцова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Сер. Екон. науки. – Вип. 9. – Ч. 4. – С. 145–150.

Наукове видання

«РЕГІОН – 2017: СТРАТЕГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(м. Харків, 19 – 20 вересня 2017 р.)

Збірник наукових праць

Українською, англійською, російською мовами

Відповідальний за випуск: *Ю.І. Кандиба*

Комп'ютерне верстання: *О.С. Суптелю, М.О. Логвинова*

Підписано до друку 07.09.2017 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. 11,5. Обл.-вид. арк. 13,4.

Наклад 85 пр. Зам. № 0907/4-17. Ціна договірна.

61022, Харків, майдан Свободи, 4

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні ФОП Петров В.В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис за № 2480000000106167 від 08.01.2009 р.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79-В, к. 137,

тел. (057) 778-60-34, e-mail: bookfabrik@rambler.ru